

HEADLINES

RADIO SHOW

TACKLING FASCINATING MODERN
CONTROVERSIES FROM
A HALACHIC PERSPECTIVE

with
DOVID LICHTENSTEIN

Use of our Time

Show# 304 | Jan 2nd 2021

מעינה של תורה

ותעל שוועתם אל האלהים מן העבודה (ב—כג)

בני־ישראל לא הצטערו כל־כך מעצם העבודה המפרכת, כמו מזה שלא
ניתן להם להתפלל ולעבוד את האלהים (איזוהי עבודה שבלב — זו
תפילה); ואכן, שוועתם מן ה„עבודה“ עלתה מיד השמימה ונתקבלה.
(רבי שמלקי מניקלשבורג ז"ל)

Selected audio from our listeners

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Answers to the Questions

Answers to the Question 1 *click here*

Rabbi Hauer

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ה עמוד א

אמר רבא ואיתימא רב חסדא: אם רואה אדם שיסורין באין עליו - יפשפש במעשיו, שנאמר נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'; פשפש ולא מצא - יתלה בבטול תורה, שנאמר: אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו. ואם תלה ולא מצא - בידוע שיסורין של אהבה הם, שנאמר: כי את אשר יאהב ה' יוכיח.

דרך חיים מסכת אבות פרק ד משנה י

ואמר אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך, פירוש זה שכאשר מבטל מן התורה יש לאדם בטלים שמבטלים אותו מן הטוב יותר, כי על ידי התורה יושלם האדם ואם לא יושלם האדם הרי האדם מציאות חסר, ואל הדבר שהוא חסר ימשוך עוד חסרון והעדר כאשר הוא בעל חסרון. ובפרק קמא דברכות (ה', א') אמר רבא אמר רב הונא אם רואה אדם שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו שנאמר נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אל ה' פשפש ולא מצא יתלה בבטול תלמוד תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו. וביאור זה כי היסורים על ידם האדם חסר עד שמקבל העדר לגמרי, והחסרון שנמצא באדם הם שנים האחד הוא חסרון ממש דהיינו חסרון של קנין כמו כל עבירה שהיא חסרון של קנין, ויש חסרון באדם מה שאינו שלם כמו שאינו עוסק בתורה ודבר זה חסרון גם כן רק הוא חסרון השלמה, ואין החסרון הזה דומה לחטא שיש בו ענין רע אבל מה שאינו עוסק בתורה דבר זה שהוא העדר השלמה בלבד, ובדאי קודם יש לתלות בחטא שיש בו הרע והחסרון, ממה שיתלה מה שלא יושלם. ולפיכך היסורין שבאין על האדם להעדיף האדם יותר יש לתלות כאשר הוא בעל חטא שזהו חסרון בקנין ממה שיתלה בבטול ת"ת שהוא חסרון מה שלא יושלם מה שראוי שיושלם, ודבר זה יתבאר עוד בנתיבת עולם. וזה מה שאמר אם בטלת מן התורה דהיינו שלא יושלם האדם בתורה מה שראוי שיושלם, יש לך בטלים הרבה כנגדך והם היסורין שהם בטלים נחשבים לאדם מפני שהוא העדר שלו, כיון שהוא בעל העדר השלמה מה שראוי שיושלם, והם גורמים בטול לאדם עצמו ודבר זה מבואר. ואמר שאם עמלת בתורה שכר הרבה נתן לך, כי הדבר שהוא שלם ימשוך שלימות יותר והוא השכר שנתן לו ופירוש מבואר הוא. וכך יש בברייתא המבטל מדברי תורה הרבה בטלנים כנגדו ארי זאב וברדליס נחש גייסות וליסטים באים ונפרעין ממנו שנאמר אך יש אלהים שופטים בארץ ע"כ, הרי בארו כי היסורים הבאים על האדם הם המבטלים לפי שהם בטול והעדר האדם, ולכך לא אמר הרבה מבטלים שהיה משמע שיש לו הרבה מבטלים מן התורה, אבל מה שאמר יש לך הרבה בטלים היינו שיש לאדם הרבה בטלים שהם בטול לאדם, כאלו אמר כי התורה כוללת הרבה ומפני כך העדר התורה גורמת בטלים הרבה. וכך העמל בתורה הוא גורם שכר הרבה, שאף דבר אחד בתורה לא נחשב פרטי אבל שקול הוא כמו הכל, שכך תמצא מדריגת התורה בכל מקום כמו שאמרו (פאה פ"א) ותלמוד תורה כנגד כלם, שמזה תראה כי התורה כוללת הכל. ועוד אמרו שזה דבר אחד מדברי תורה כנגד כל העולם שנאמר וכל חפצך לא ישוו בה, ומפני זה כאשר קונה דבר אחד מדברי תורה כאלו קנה כל העולם כולו, וכן הפך זה אם בטל מדברי תורה יש לו בטלים

וחסרונות הרבה וזה יתבאר עוד בנתיבת עולם:

קהלת רבה פרשה ז

אשר עוד בקשה נפשי ולא מצאתי אדם אחד מאלף מצאתי, בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסין למקרא יוצאין מהן ק' למשנה, יוצאין מהן עשרה לתלמוד, יוצא מהם אחד להוראה, הה"ד אדם אחד מאלף מצאתי.

ר"ן מסכת נדרים דף ח עמוד א

הא קמ"ל דכיון דאי בעי פטר נפשיה וכו' - מסתברא לי דלאו דווקא דבהכי מיפטר שהרי חייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה כפי כחו ואמרינן בפ"ק דקדושין (דף ל) ת"ר ושננתם שיהו דברי תורה מחודדין בפ"ך שאם ישאלך אדם דבר שלא תגמגם ותאמר לו וכו', וק"ש שחרית וערבית לא סגי להכי אלא מכאן נראה לי ראייה למה שכתבתי בפרק שבועות שתיים בתרא דכל מידי דאתא מדרשא אף על פי שהוא מן התורה כיון דליתיה מפורש בקרא בהדיא שבועה חלה עליו והכא הכי קאמרינן כיון דאי בעי פטר נפשיה ממאי דכתיב בקרא בהדיא דהיינו בשכבך ובקומך בקרית שמע שחרית וערבית מש"ה חלה שבועה עליה לגמרי אפילו לקרבן והיינו דקאמר נדר גדול כלומר לכל דינו כדבר הרשות וכבר כתבתי זה שם בראיות גמורות בס"ד.

תוספות מסכת סנהדרין דף ז עמוד א

אלא על דברי תורה - והא דאמרינן בפרק במה מדליקין (שבת דף לא.) ששואלין לו נשאת ונתת באמונה ואח"כ קבעת עתים לתורה התם באדם שעוסק בתורה מיירי אלא שלא קבע עתים והכא מיירי כשלא עסק כלל אי נמי שואלים לו תחילה על משא ומתן באמונה ומ"מ יקבל דינו תחילה על דברי תורה והכי דריש ליה לקרא תחלת גילוי דינו במה שנטשו מדברי תורה.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף ז עמוד א

אלא על ד"ת וכו'. כתבו התוס' והא דאמרי' בבמה מדליקין ששואלין אותו נשאת ונתת באמונה כו' ע"ש ב' תירוצים ומ"ש בסוף דבריהם והכי דריש ליה לקרא תחלת גילו דינו וכו' הכי משמע להו דסיפא דקרא נמי בהך ענינא דריש להו כמ"ש לעיל לפירוש רש"י דתנא דלעיל לא נקט בדרשות רק סיפא דקרא ודקאמר תלמודא הני תנאי פוטר מים וגו' מאי דרשי ביה מוכח מזה דכוליה קרא בחד ענינא דרשינן ליה ובעיקר קושייתם מההיא דפרק במה מדליקין נ"ל לומר דלא קשה מידי דהכא איירי במי שאפשר לו ללמוד ותלמודו מוצלח ואינו למד ה"ל תחלת דינו על דברי תורה שלא למד כדבעי ליה ללמוד אבל התם מיירי במי שאי אפשר ללמוד שאינו מוצלח כדאמרינן אדם אחד מאלף מצאתי אלף נכנסין למקרא וכו' אין מצליח רק אחד מהם להוראה ועל כן עיקר מעשיו במשא ומתן ובשעה אחת

קבוע לו חייב ללמוד ועל כן תחלת דינו על משא ומתן שהם עיקר מעשיו ואח"כ שואלים לו אם קבעת עתים וכו' וק"ל:

שולחן ערוך יורה דעה הלכות תלמוד תורה סימן רמו סעיף א

כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורים בין בחור בין זקן גדול. (ג') אפילו עני המחזר על הפתחים, אפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר: והגית בו יומם ולילה (יהושע א, ח). ובשעת הדחק, אפילו לא קרא רק קריאת שמע שחרית וערבית, לא ימוש מפך (ישעיהו נט, כא) קרינן ביה (הגהות מיימוני פ"א וסמ"ג עשין י"ב). ומי שא"א לו ללמוד, מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים. הגה: ותחשב לו כאילו לומד בעצמו (טור). ויכול אדם להתנות עם חברו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ב ויחלוק עמו השכר, אבל אם כבר עסק בתורה אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתנו לו. (תא"ו נתיב ב' מש"ס דסוטה).

משנה מסכת פאה פרק א משנה א

אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם:

רמב"ם על משנה מסכת פאה פרק א משנה א

וכשתחקור זאת תמצא תלמוד תורה שקול כנגד כולם, כי בתלמוד תורה ידע האדם את כל זה כמו שביארנו בהקדמה שהתלמוד מביא לידי מעשה.

תוספות מסכת ברכות דף יא עמוד ב

שכבר נפטר באהבה רבה. אבל ברכת אשר בחר בנו וברכת לעסוק בדברי תורה שהן עיקר לברכת התורה פוטרת כל היום. וא"ת מאי שנא מסוכה שצריך לברך על כל סעודה וסעודה לישב בסוכה. וי"ל דשאני תורה שאינו מייאש דעתו דכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלא הפסק. אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה.

בית יוסף אורח חיים סימן מז [ז-י]

ונשאל ר"י כגון אנו שאין אנו לומדים מיד לאחר תפלת השחר אמאי אין אנו מברכין ברכת התורה פעם אחרת כשאנו מתחילים ללמוד והשיב ר"י דלא קיימא לן כאותו ירושלמי ועוד אפילו לפי הירושלמי דוקא אהבה רבה דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה דעיקר אהבה רבה לק"ש נתקן ובשביל כך אינו נפטר מברכת התורה אלא אם ילמוד מיד וגם לא יעשה היסח דעת אבל ברכות המיוחדות לברך על התורה פוטרות כל היום ואם תאמר מאי שנא מסוכה שאנו צריכים לברך על כל סעודה לישיב בסוכה ויש לומר דשאני תורה שאינו מיאש עצמו דכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב (יהושע א ח) והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלא הפסק אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה והצרפתים נהגו לומר פסוקים וברכת כהנים וגם אלו דברים שאין להם שיעור שהיא משנה (פאה פ"א מ"א) ואלו דברים שאדם אוכל פירותיהן שהיא ברייתא (שבת קכז). מפני הירושלמי דבעי שילמוד על אתר אבל אין צריך כמו שכתבתי כבר עכ"ל וכן כתבו ה"ר יונה (ברכות ה: ד"ה ולפי) והמרדכי (סי' כז) דדוקא כשנפטר באהבה רבה בעין שילמוד לאלתר אבל כשבירך ברכת התורה אפילו אינו לומד עד אחר כמה שעות אינו צריך לחזור ולברך א*: וקשה לי דמאי שנא מברכת המוציא שאם הפסיק בין ברכה לאכילה צריך לחזור ולברך ומשמע שכן הדין בברכות המצות שאם הפסיק בין הברכה לעשיית המצוה צריך לחזור ולברך ונראה לי דשאני ברכת המוציא שאין הברכה באה אלא על הנאת האכילה וכן ברכות המצות אינן באות אלא על עשיית המצות והאכילה והמצות אינם דברים שצריך לעשותן תמיד ומשום הכי כשעושה אותם צריך שלא יפסיק ביניהם להוכיח שהברכה חוזרת על האכילה או על עשיית המצוה אבל תלמוד תורה כיון שאדם מחוייב שלא להפסיק מלהתעסק בו כלל כשבא ללמוד כמה שעות אחר שבירך לא מוכחא מילתא שקורא בלא ברכה דאיכא למימר כשהשכים בירך ושנה לאלתר ועוד יש לומר דאכילה ועשיית המצות כיון שאם רצה שלא לעשותן עד אחר שעה הרשות בידו כשמפסיק בין ברכה לאכילה או לעשיית המצוה נראה שאותה ברכה אינה חוזרת על אותה אכילה או אותה עשייה אבל תלמוד תורה שחייב לעסוק בה תמיד כשמפסיק בין ברכה ללימוד לא הוי הפסק מאחר שבאותו זמן שהפסיק היה מחויב ללמוד: וא"ת למה לו לירושלמי לומר על הנפטר באהבה רבה שצריך שילמוד מיד שהרי לעולם הוא לומד שהרי קורא ק"ש אחר אהבה רבה ואפשר לומר דכבר אפשר שאינו קורא ק"ש סמוך לאהבה דהא איכא מאן דאמר בסוף פרק קמא דברכות (שם) דהא דתנן אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ברכה אחת היינו יוצר אור וא"כ אחר ק"ש אומר אהבה רבה וכל כהאי גוונא איצטריך הירושלמי לאשמועין שאין ברכת אהבה רבה פוטרת מברכת התורה אלא כשלמד מיד דוקא ועוד יש לומר דק"ש ותפלה לא חשיבי לימוד לענין זה דדברי תחנונים ותפלה לחוד ודברי תלמוד תורה לחוד וק"ש כדברי תפילות הוא: ומשמע מדברי הני רבוותא שהנפטר באהבה רבה ולמד מיד והפסיק אינו צריך לחזור ולברך כל היום וכן כתב הרא"ש (סי' יג) בהדיא ומצאתי שכתב הרשב"א (ברכות יא: ד"ה השכים) בשם הראב"ד יש גירסאות שגורסין והוא שקרא על אתר ולאותה גירסא כל שקרא ק"ש סמוך לאהבה רבה יצא ידי ברכה כל היום לפי שכבר בירך על התורה פעם אחת בבוקר אבל לספרים דגרסי והוא ששנה על אתר אין הברכה מוציאתו אלא מידי קריאה הסמוכה לה האם הפסיק וחזר וקרא צריך הוא לחזור ולברך:

אחד, ונפלינו אני ועמך. אזל צלי ספק כי כמו שהתפלל מרע"ה מי יתן וכו' כל עם ה' נביאים בן היטה תפלתו על כלל האנושי כולו, כל יושבי תבל יכירו וידעו את ה' ומלאה הארץ דיעה כמים לים מכסים:

ואחרי הנחתנו כי מדרך החיוב איש את אחיו יעזורו בשלימות הנפש, א"כ יפלא על תפילת ר' נחויא בן הקנה [צרכות כ"ח ע"ג] "שלא חכשל בדבר הלכה וישמחו בי חצירי", איך נתיירה נחויא בן הקנה שישמחו חציריו בתקלתו ח"ו, ושימלאו אנשים כאלו בחצרת חכמים תמימי המעלה. וגם למה לא חש על כשלוך ההלכה עלמה ורק על שישמחו זו חציריו. אזל הענין ע"פ מה דאיתא [צ"ג קל"ג ע"ג] אני ה' בעתה אחישה, ופי' רש"ס שם איכסיף רב עיליש מרצח פן יאמר רצח בלבו אלו לא הייתי כאן הי' זן דין שקר, קרא רצח לנחמו אני ה' בעתה אחישה, צעת שהלדיקים לריכים לישועה הקצ"ה ממליא להם, אף אתה אני יודע בך כי מעולם לא נכשלת ולא צאה תקלה על ידך, שהרי עתה זמנני השי"ת קודם שהגעת להוראה ולא נכשלת עכ"ל, הרי שרצ עיליש כמעט נכשל והקצ"ה הזמין לו רצח, וכו' שמחה גדולה לרצח על שזכה להגיל את רב עיליש, ויותר עוצ ה"י אלו זיכהו הקצ"ה שיעמוד מעלמו על האמת מבלי שינערך להזמנת רצח להגילו ולשמחה במלותיו. וזה ה"י תפלת רנב"ה ש לא חכשל בדבר הלכה ואנערך שליח להחזירני וישמחו חצירי על שזכו להגילני, אתה ה' חזכני שאעמוד בעלמי על האמת, וכן כל חצירי לא ננערך זה לזה, אזל חלילה וחלילה שישמח איש בתקלת חצירו ח"ו:

עליו עוד, הוא כי לא נמלא צדק נביא הכתובות שיתצון ה' תחלה אם ראוי להחלי עליו הנצואה מלד כשרון מעשיו, מה שנמלא באש"ה שהתצון ה' לאמור ה מ כ ס ה א נ י מ א צ ר ה ס, והתצונות הזה למה. לכן גלע"ד צודאי אי היה אש"ה צמדרגת הנצואה שיתגלה אליו דבר משפע אשר יעשה באומה או צעיר פלוני, לא ימנע ממנו הנצואה, כמו שנגלה לישעיה ירמיה ויחזקאל כמפורש צריש ירמיה נביא לגויים נחתיך, גם צמה שאינו נוגע לאומה הישראלית כלל, אך אש"ה באמת לא הגיע אל מדרגת נצואה כזו, כי לא היה לו פנאי להתצודד עלמו צמחשצתו ולקשר נפשו צמדרגת נצואה כזו, לפי שהיה מוערד תמיד בלימוד התלמידים והיה דעתו מעורב צין הצריות להכניסם תחת כנפי השכינה, ואלו היו תלמידים האלו צמעלה הנכונה לא היה לימודו אותם מניעת התצודדות המחשבה, אך הם צתחילת לימודם היו צמדרגה פחותה עד שהיה לריך להכניסם לאש לאש, וצתחילת לימודם הרגילם לעצוד את ה' ע"מ לקבל פרס, ועל שהתנועע נפשו תמיד להתעסק עם קלרי דעת כאלו לא נשאר לו פנאי להתצודד מחשבותיו לנצואה כזו, אך ה' בעוצ היודע מלפניו לצ ונפש, ידע את הצרכם, אמר הלא זה עצדי הצרכם, אם גם כי לא הגיע אל מדרגת נצואה כזו מ"מ לא יתכן לכסות ממנו דבר, כי אין חסרון בשלימות נפשו, וכל מיטוע הכנתו אל הנצואה הוא רק ע"י שהוא מעריר עלמו לכבודי, ולמעני משליך נפשו מנגד וגוזל ממנה מעלת הנצואה, א"כ לא יתכן שלדיק כזה יפסיד ע"י עצודתו צאהצתו אותי. וזה תואר הקרא אמר הש"י, המכהה אני מאצרכם, היתכן שאכסה מאצרכם את אשר אני עושה, הלא ידעתיו כי כל מיטוע הכנתו לנצואה הוא למען אשר ילוח את ציתו ואת צניו אחריו ושמרו דרך ה', והם עוד פחותי בערך העיבדים ע"מ לקבל פרס, למען הביא ה' על הצרכם את אשר דיצר עליו, כ"כ משפיל עלמו הולך ממקום גבוה אל מקום נמוך ללמוד עם קלרי דעת כאלו, וכל זה הוא עושה לכבוד שמי להרבות עצדי ומיודעי, אי לזאת שכרו מאתי תלך שצכל מיטוע הכנתו לנצואה אגלה לו כל לפון ולא יסתר ממנו דבר:

(ד) כ"כ בתו"מ השלם פ' משפטים ד"ה וגר. (ה) כ"כ בשו"ת או"ח סי' ר"ח ד"ה להודיע. (ו) כ"כ בתו"מ השלם שם ד"ה כי (הב').

Rabbi Lowy

ברכות דף לה

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לה עמוד ב

תנו רבנן: ואספת דגנך, - מה תלמוד לומר - לפי שנאמר: לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, יכול דברים ככתבן? תלמוד לומר: ואספת דגנך - הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל; רבי שמעון בן יוחי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר: ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר: ואספת דגנך; ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר: ועבדת את אויבך וגו'.

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף צט עמוד ב

גמ'. תניא, רבי יוסי אומר: אפי' סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית - אין בכך כלום, אלא מה אני מקיים לפני תמיד? שלא ילין שלחן בלא לחם. א"ר אמי: מדבריו של ר' יוסי נלמוד, אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצות לא ימוש (את) ספר התורה הזה מפיו. אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי: אפי' לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית - קיים לא ימוש, ודבר זה אסור לאומרו בפני עמי הארץ. ורבא אמר: מצוה לאומרו בפני עמי הארץ.

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף ח עמוד א

ואמר רב גידל אמר רב: האומר אשכים ואשנה פרק זה, אשנה מסכתא זו - נדר גדול נדר לאלהי ישראל. והלא מושבע ועומד הוא, ואין שבועה חלה על שבועה! מאי קמ"ל? דאפי' זרזי בעלמא, היינו דרב גידל קמייטא! הא קמ"ל, כיון דאי בעי פטר נפשיה בקרית שמע שחרית וערבית, משום הכי חייל שבועה עליה.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מ עמוד ב

וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית נתזה בלוד, נשאלה שאילה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי טרפון ואמר: מעשה גדול, נענה ר"ע ואמר: תלמוד גדול, נענו כולם ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה.

נפש החיים שער ד פרק לג

ולזאת נצטוינו באזהרה נראה מפיו יתברך לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה. וכמ"ש בהקדמת הזוהר ת"ח כמה הוא חילא תקיפא דאורייתא וכמה הוא עלאה על כולא כו'. ובג"כ בעי ליה לב"נ לאשתדלא באורייתא יממא וליליא ולא יתעדי מנה הה"ד והגית בו יומם ולילה ואי אתעדי או אתפרש מנה כאלו אתפרש מאילנא דחיי. ובתד"א סא"ז פי"ג אמר וישתדל אדם בעצמו בד"ת שד"ת הן משולים בלחם ובמים כו'. ללמדך שכשם שא"א לו לאדם לעמוד בלא לחם ובלא מים כך א"א לו לאדם לעמוד בלא תורה שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפיו וגו'. וכן אמרו בתנחומא פ' תבא בפ' והיה אם שמוע ובפ' האזינו ובמדרש תהלים מזמור א'. ואמר הכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה וגו'. כי צריך האדם לקבוע בלבו וידמה בדעתו. כי אלו היה טובע בנחל שוטף ורואה לפניו בנהר אילן חזק. ודאי יאמץ כח להתאחז ולהתדבק עצמו בו בכל כחו ולא ירפה ידיו הימנו אפילו רגע אחד. אחר שרק בזה תלוי עתה כל חיותו מי פתי ולא יבין שאם יתעצל ח"ו אף רגע א' וירפה ידיו מהתאחז בו יטבע תיכף. כן התו"הק נק' עץ חיים אילנא דחיי. שרק אותו העת שהאדם אחוז באהבתה ועוסק ומהגה בה בקביעות. אז הוא חי החיים האמתים העליונים קשור ודבוק כביכול בחי העולמים יתב' שמו דקב"ה ואורייתא חד. ואם ח"ו יזניח תלמודו ופורש מקביעות העסק בה לעסוק בהבלי העולם והנאותיו. הוא נפסק ונכרת מהחיים העליונים וטובע עצמו במים הזדונים ר"ל. ובזוהר ויצא קנ"ב א' זכאין אינון ישראל דקב"ה יהב לון אורייתא דקשוט לאשתדלא בה יממא ולילי'. דהא כל מאן דאשתדל באורייתא אית ליה חירו מכלא חירו מן מותא דלא יכלא לשלטה עליה כו' בגין דכל מאן דאשתדל באורייתא ואתאחיד בה אתאחיד באילנא דחיי. ואי ארפי גרמי' מאילנא דחיי הא אילנא דמותא שריא עליו ואתאחיד ביה הה"ד התרפית כו' ע"ש. וכמה צריך האדם לתקוע ולקבוע זה הענין הנרא במחשבות לבו בל תמוט. שכל האדם וחיי הוא רק אותו העת שהוא דבוק בתו"הק. וכשמסלק ופורש עצמו הימנו לעסוק בנוי של זה העולם החשוך ה"ה מסור ביד יצרו ולמה לו חיים. כי כבר נטבע במים הזדונים ר"ל ונשקע בעמקי מצלות הרע ונחשב כמת ממש גם בעודו בזה העולם. הולך מדחי אל דחי צלמות ולא סדרים ולא ידע כי בנפשו הוא. ולזאת התורה עצמה אמריה תאמר וחוטאי חומס נפשו וכמ"ש השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים כו' וכמאמרם ז"ל ע"ז (מנחות צ"ט ב') משל לאדם שמסר צפור דרור לעבדו א"ל כמדומה אתה שאם אתה מאבדה איסר אני נוטל ממך נשמתך אני נוטל ממך. וכידוע מאמרם ז"ל ע"ז בדברי' רבה רפ"ד שאמר הקדוש ברוך הוא לאדם נרי בידך ונרך בידי אם שמרת את נרי אני משמר את נרך ואם לא שמרת את נרי כו' ע"ש. וכ"ה בתנחומא פ' תשא ובמדרש תהלים מזמור ז' ע"ש:

שולחן ערוך הרב יורה דעה הלכות תלמוד תורה פרק ג סעיף ב

וחייב הוא מן התורה לקבוע לו עת גדולה לתלמוד תורה בכל יום כמו חצי היום לפחות מלבד לימוד הלילה ולא יעסוק במלאכה כל היום או רובו שנאמר ודברת בם והלא כבר נאמר ושננתם ומה תלמוד לומר ודברת בם שלא

יהא כל דיבורך אלא בם כלומר שתעשם עיקר ולא טפלה ועל כן חייב לעשות תורתו קבע ומלאכתו עראי.

וכשיעשה כן יוכל גם כן לבא עכ"פ לידי ידיעת עיקר התורה שבעל פה כולה שהוא פירוש התרי"ג מצות כהלכותיהן בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים מה שאין כן העושה מלאכתו קבע ותורתו עראי לא יוכל לבא לעולם לידי ידיעת התורה שבעל פה כולה כי במשך ואורך הזמן יותר מדאי ישכח הראשונות ולא תועיל לו החזרה שחזר עליה כל כך כמו שחזר העושה תורתו קבע ואם יחזור עליהן הרבה יותר מדאי לא יהיה לו זמן כל כך ללמוד ולהוסיף עוד הרבה בלימודו ולחזור עליו כראוי ועוד כי להעמיד גירסתו ולימוד התורה שבעל פה כולה שלא תשתכח ממנו אין הדבר תלוי בחזרה לבדה שיחזור פעמים רבות מאד אלא גם בעזרת ה' וישועתו כי יש יגע מאד לחזור על לימודו פעמים אין מספר ואף על פי כן משכח בזמן קרוב כי הוא שכחן גדול בטבעו ותולדתו ואין הקדוש ברוך הוא עוזר לזה שעושה מלאכתו קבע ותורתו עראי אלא למי שעושה תורתו קבע ומלאכתו עראי ומשליך יתנועע על ה' כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט עסק ומלאכה וכך אמרו חכמים דורות הראשונים עשו תורתם קבע ומלאכתם עראי זה וזה נתקיים בידם ודורות האחרונים שעשו תורתם עראי ומלאכתם קבע זה וזה לא נתקיים בידם:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צט עמוד א

כי דבר ה' בזה וכו'. רבי נהוראי אומר: כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק.

תלמוד ירושלמי מסכת פסחים פרק ג הלכה ז

נמנו בעליית בית אריס בלוד התלמוד קודם למעשה. ר' אבהו שלח לרבי חנינה בריה יזכי בטיבריה. אתון ואמרין ליה גמל הוא חסד שלח ומר ליה המבלי אין קברים בקיסרין שלחתיך לטבריא. שכבר נמנו וגמחו בעליית בית אריס בלוד שהתלמוד קודם למעשה.

משנה מסכת אבות פרק ב משנה ב

רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף פב עמוד ב

ר"מ אומר: לעולם ילמד אדם לבנו אומנות נקיה וקלה.

שולחן ערוך הרב יורה דעה הלכות תלמוד תורה פרק ב סעיף יב - יג

וכל אדם צריך לזהר להוציא בשפתיו ולהשמיע לאזניו כל מה שלומד בין במקרא משנה ותלמוד אלא אם כן בשעת עיון להבין דבר מתוך דבר וכל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא אינו יוצא בלימוד זה ידי חובת מצות ולמדתם אותם וכמ"ש לא ימוש ספר התורה הזה מפוך והגית בו וגו' וכמו בכל המצות התלויות בדבור שאינו יוצא בהן ידי חובתו בהרהור אלא אם כן שומע מפי המדבר שהשומע כעונה בפיו. אך אם מוציא בשפתיו אף על פי שאינו מבין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ הרי זה מקיים מצות ולמדתם ולפיכך כל עם הארץ מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן כשעולה לספר תורה:

במה דברים אמורים בתורה שבכתב אבל בתורה שבע"פ אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל.

נפש החיים שער ד פרק ב

שהרי ארז"ל במדרש שבקש דוד המע"ה מלפניו ית' שהעוסק בתהלים יחשב אצלו ית' כאלו היה עוסק בנגעים ואהלות.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן כו אות ד

ודברי חתם סופר על מה שאר"ע ואהבת לרעך כמוך זהו כלל גדול בתורה, הוא בתורה ומצות דוקא דבעיני עוה"ז הא דרש ר"ע דחי"ך קודמין תמוהין מאד דבתורה ודאי תורתו קודמת כמפורש בקידושין דף כ"ט ע"ב שאף מלמוד תורה של בנו הוא עדיף וכ"ש מלמוד תורה דאחרים, ועיין ברמב"ם פ"א מת"ת ה"ד שפסק זה ובה"ב פסק שבנו קודם לבן בנו ובן בנו קודם לבן חברו, וכן איכא דין קדימה בצדקה ברמ"א יו"ד סימן רנ"א סעי' ג' עיין שם, ופשוט שבתורה הוא עצמו עדיף על אחרים יותר הרבה מבצדקה, דבצדקה פשוט שרק לחם שלו קודם ללחם של אחרים אבל אם חסר לו בשר ולחברו לחם צריך ליתן לחם לחברו ולא יאכל הוא בשר ועיין בפ"ת סימן רנ"א ס"ק ד' מפורש זה לענין שאר קדימות וכמו כן פשוט שהוא לענין קדימת עצמו מאחרים אף שהוא עני שצריך ליתן לו גם בשר, ובתורה בחר שאף מי שידוע כבר מסכת אחת ואפילו סדר שלם הוא קודם ללמוד סדרים האחרים מללמד האחרים אף אותה המסכת, וגם בעיני עוה"ז ליכא איסור אלא רשות אם אינו פקוח נפש ממש שאז מסתבר שאסור ואילו בתורה הוא גם אסור להקדים האחרים מלמוד עצמו. אך הוריתי שכל ת"ח אף שצריך לעצמו והוא גדול מאד מחוייב ללמד מקצת זמן גם עם אחרים אף שמתבטל מתורת עצמו והבאתי ראיה מהא דר' פרידא שלימד לתלמיד קשה הבנה שהוצרך ללמד עמו ד' מאות זימני בעירובין דף נ"ד ע"ב אף שבזמן הזה היה יותר טוב אם למד לעצמו והיה לו שכר גדול חי ד' מאות שנה וכל דורו הביא בזכות זה לעוה"ב, שלכאורה היה אסור דלעצמו היה עדיף, דהוא למד עמו במקצת הזמן שמחוייב לבטל מתלמודו ולמד עם אחרים, ומסתבר לי שהוא ג"כ שיעור מעשר עשירית הזמן שיש לו ללמוד תורה ואולי יכול להוסיף עד חומש וצ"ע לענין השיעור. ולענין מצוה אם הוא וחברו צריכין לקיים מצוה

וא"א אלא לאחד ודאי שאם יתן לחברו יעבור על העשה לכן לא מובן דברי החת"ס וצע"ג בכונתו. ובכלל לא ידוע ענין הקדימות לחיוב האהבה, דכיון דהוא שליכא אלא לאחד ור"ע לא סבר כבן פטורא דימותו שניהם אלא מחוייבין ליתן רק לאחד ולהציל אחד, ממילא אף שהוא והאחר ממש שוין לו באהבה ובכל החיובים דמאי חזית דדמא דחבראי סומק טפי דלמא דמא דידי סומק טפי כלשון התוס' לענין שבלא מעשה אין חייב למסור עצמו בסנהדרין דף ע"ד ע"ב ד"ה והא. והלמד דלרעך לפי פשוטו הוא במקום את שברחב מקראות כתוב בכה"ג בלשון את וכן ואהבת לו כמוך דכתיב בגר הוא במקום אותו, ואף שאיכא מ"ד דדריש אתין גם הלמד ידרוש.

רמ"א אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנט סעיף י

הגה: והולכים על הקברות מיד כשהולכים מבית הכנסת (ב"י בשם תוס').

רמ"א אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא סעיף ד

ויש מקומות נוהגין לילך על הקברות ולהרבות שם בתחנונות.

ספר החינוך פרשת ראה מצוה תפח – ושמחת בחגך

משרשי המצוה, לפי שהאדם נכון על ענין שצריך טבעו לשמוח לפרקים כמו שהוא צריך אל המזון על כל פנים ואל המנוחה ואל השינה, ורצה האל לזכותנו אנחנו עמו וצאן מרעיתו וציונו לעשות השמחה לשמו למען נזכה לפניו בכל מעשינו. והנה קבע לנו זמנים בשנה למועדים לזכור בהם הנסים והטובות אשר גמלנו, ואז בעתים ההם ציונו לכלכל החומר בדבר השמחה הצריכה אליו. וימצא לנו תרופה גדולה בהיות שובע השמחות לשמו ולזכרו, כי המחשבה הזאת תהיה לנו גדר לבל נצא מדרך היושר יותר מדאי. ואשר עמו התבוננות מבלי החפץ בקטרוג ימצא טעם בדברי.

Rabbi Lebowitz

קריינא דאגרתא חלק א סי' קה עמוד קכח

ובתנאי אך שלא יהא ביטול זמן לבטלה חלילה רק כל רגע שיהי פנוי לך, תעסוק בתורה ותקבע ג"כ זמן ביום כחצי שעה ללמוד בספר מוסר כספרי "מסילת ישרים" "אורחות צדיקים" "שערי תשובה" לרבינו יונה ז"ל, וכיוצא בהן.

הקדמת ספר אמרי חן

כמו אילן הצומח מתוך הגרעין שבפרי, שהכל הי' כלול בה בתחלה ע"כ. [ושמעתי הערה נפלאה בשם כבוד הרב ר' אברהם משה זיידמאן שליט"א ראש ישיבת "בית דוד" במאנסי, דלכאורה צ"ע אמאי נקטינו לשון ביטול תורה, ולא לשון ביטול מצות ת"ת, כמו בשאר מצוות דלא מצינו לישנא ביטול שופר לולב וסוכה, ואמר דיתכן דאז בשעת ביטולו הי' יכול לחדש חידושין דאורייתא לפי שורש נפשו והשנתו דלא הי' מתגלה ע"י אחרים, וא"כ הי' ביטול תורה עצמה מלהתגלות, דהך דברי תורה לא היו נגלין ע"י אחרים עכ"ד.]

To see Reb Shlomo Zalman about the obligation in Mitzvos when you are sleeping [click here](#)

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף סה עמוד א

אמרה ליה ברתיא דרב חסדא לרב חסדא: לא בעי מר מינם פורתא? - אמר לה: השתא אתו יומי דאריכי וקטיני, ונינום טובא.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עב עמוד א

שינה ויין, לרשעים - הנאה להם והנאה לעולם, לצדיקים - רע להם ורע לעולם.

רמב"ם הלכות דעות פרק ד הלכה ד

היום והלילה כ"ד שעות, די לו לאדם לישן שלישי שהוא שמונה שעות, ויהיו בסוף הלילה כדי שתהיה מתחלת שנתו עד שתעלה השמש שמונה שעות, ונמצא עומד ממטתו קודם שתעלה השמש.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיט עמוד א-ב

רבי זירא מהדר אזוזי זוזי דרבנן, אמר להו: במטותא מיניכו, לא תחללוניה.

רש"י מסכת שבת דף קיט עמוד ב

מהדר אזוזי זוזי דרבנן - כשהיה רואה אותן זוגות זוגות ומדברין בתורה - מחזר אחריהם ואומר להם: במטותא מנכון לכו והתעסקו בעונג שבת, ולא תחללוניה לבטל תענוגים.

בית יוסף אורח חיים סימן רפח [א]

גרסין בירושלמי (שבת פט"ו ה"ג) רבי חגי אמר לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לאכילה ושתייה רבי ברכיה אמר לא ניתנו אלא לעסוק בהם בדברי תורה ובתנחומא מפרש לא פלגין מה דאמר רבי ברכיה לתלמוד תורה אלו הפועלים שהם עסוקים במלאכתם כל ימות השבוע ובשבת הם באים ומתעסקים בתלמוד תורה ומה דאמר רבי חגי להתענג אלו תלמידי חכמים שהם יגיעים בתורה כל ימות השבוע ובשבת הם מתענגים.

רמ"א אורח חיים הלכות שבת סימן רצ סעיף א

הגה: ואם רגיל בשנית צהרים אל יבטלנו כי עונג הוא לו (טור).

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן מה

כיון שהוא רק כאכילה ושתייה הרי לזה מהני תנאי בבתי כנסיות שבחול"ל לאכול שם בשעת הדחק אף לכל אדם כדאיתא בר"ן שם בשם הרמב"ן שמהני התנאי אפילו בישובן לענין שאם הוצרכו אנשי העיר להאכיל בהן עניים או להשכיבם שם והביאו הב"י /או"ח/ בסי' קנ"א. ואף שבש"ע /או"ח/ סעי' י"א משמע שפסק דלא מהני תנאי כלל בישובן לענין אכילה ושתייה, עיין במג"א ס"ק י"ד, אבל בסק"ב הביא גם שיטת הג"א בשם או"ז שעל תנאי שרי אפילו בישובן לאכול ולשתות לכל אדם ואף שלא מדוחק. והגר"א בסק"ה הביא הר"ן בשם הרמב"ן שעל תנאי מותר לכל אדם מדוחק ומשמע שפוסק כן ולכן שפיר פסק המ"ב בבאור הלכה ד"ה אבל שיש לסמוך על הרמב"ן שכן סברי גם הר"ן והרשב"א להתיר אפילו בישובן לכה"פ בשעת הדחק. וכמדומני שבהרבה מקומות נוהגין להקל אף שלא בשעה"ד. ולצורך מצוה קצת כגון לאכול סעודה שלישית בשבת אף שאין צורך גדול שהרי יכול כל אחד לאכול בביתו נוהגין כמעט בכל המקומות להתיר. ואף לעשות משתה בקריאת החתן או בר מצוה נוהגין להקל, אף שאין ברור שיש בזה ענין מצוה.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן צז

ומה שכתר"ה מתקשה מדוע אין מצוה בסעודת בת מצוה כשנעשית בת י"ב שנה כמו בבן דגם הבת הא מתחייבת עתה במצות, ויש להוסיף לחזק הקושיא שאף שאין הבת דורשת דאף אם תדרוש ליכא מעלה שפטורה מתלמוד תורה, מ"מ הא ביום שנעשה בר מצוה נחשבת סעודת מצוה אף כשאינו דורש כדאיתא במג"א סימן רכ"ה סק"ד ובדגמ"ר יו"ד סימן שצ"א סעיף ב' בשם מהרש"ל ביש"ש וא"כ גם בבת באותו היום שנמלאו לה י"ב שנה ויום אחד יתחשב סעודת מצוה ואין לומר דאה"נ כיון דלא הוזכר זה בשום מקום. ועיין בפמ"ג בא"א סק"ה שהקשה לענין ברכת שפטרני מ"ט לא אמרינן בבת כשנעשית י"ב שנה ולא הקשה על מה שאין עושין סעודה אף שטעם הסעודה כתב בסק"ד מא"ר משום דגדול המצוה ועושה וכן הוא במחצה"ש, שטעם זה הא ישנו גם בבת והיא קושיא גדולה.

והנכון לע"ד משום דאין ניכר חלוק בבת למעשה במה שנעשית גדולה יותר מקטנותה ול"ד לבן שניכר טובא שמעתה מצרפין אותו לכל דבר שבעי מנין עשרה ומנין שלשה. ועל ידיעה בעלמא כשלא ניכר למעשה אין עושין סעודה ושמחה אף שבעצם יש בזה אותה השמחה ממש. ומה שא"ר יוסף בב"ק דף פ"ז דמ"ד לי אין הלכה כר' יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן שמזה הוא המקור לעשות סעודה בבר מצוה כדהביא במחצה"ש ממהרש"ל ביש"ש, צריך לומר דג"כ הוא ניכר, ל"מ אם נימא דאם סומא פטור מן המצות לא מצטרף לעשרה אלא אף אם נימא שמצטרף דכיון שהוא בר דעת שייך שיצטרף אף שפטור ממצות, נמי באדם גדול כרב יוסף ניכר משום דמצד גדלותו נותנין לו לברך ולהוציא אחרים ואם הוא פטור אין יכול להוציא אחרים ולא היו יכולין ליתן לו לברך אף שהוא הגדול, עיין בפסחים דף קט"ז במה שר' יוסף הוציא בני ביתו באמירת אגדתא בליל פסח, ולכן היה זה דבר הניכר והיה שייך שיעשה סעודה. אבל כשלא ניכר במעשה ליכא מצוה לעשות סעודה.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן קסא

ולגבי לאיזה סעודות אפשר להתיר לאבל תוך י"ב חודש לילך, נראה שבסעודת בר מצוה, כשהוא קרוב או ידיד כזה שמוכרח לילך, יכול, ואם הוא בביהמ"ד אינו צריך לצאת דהוי בפרהסיא, כשזה בשבת ומועדים. ולגבי סעודת חנוכה, מי שעושה סעודה אינו סעודת מצוה לענין זה, ולכן אף אם עושה אחד, אין האבל רשאי לילך, וגם לסעודת איזה האדמורי"ם בחנוכה אין לילך.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יג

ובדבר לעשות איזה שמחה בימי איד של הנכרים אם הוא מצד אמונתם, אם בכוונה מחמת שהוא יום איד אסור מדינא ואם בלא כוונה יש לאסור מצד מראית העין, וסעודת מצוה כמילה ופדה"ב יש לעשות אפילו בימי איד שלהן, דאין לאסור בשביל מראית עין סעודה המחוייבת, אבל סעודת בר מצוה טוב לדחות על יום אחר, ואף נישואין יש לקבוע לכתחלה על יום אחר.

Dovid Lichtenstein

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ה עמוד א

אמר רבא ואיתימא רב חסדא: אם חוה אדם שיסורין באין עליו - יפשפש במעשיו, שנאמר נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'; פשפש ולא מצא - יתלה בבטול תורה, שנאמר: אשרי הגבר אשר תישרנו יה ומתורתך תלמדנו. ואם תלה ולא מצא - בידוע שיסורין של אהבה הם, שנאמר: כי את אשר יאהב ה' יוכיח.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה יג

אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה, אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר קומי חוני בלילה, וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חיי, וכל בית שאין נשמעים בו דברי תורה בלילה אש אוכלתו שנאמר כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נופח, כי דבר ה' בזה זה שלא השגיח על דברי תורה כל עיקר, וכן כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק או שקרא ושנה ופירש להבלי עולם והניח תלמודו וזנחו הרי זה בכלל בזה דבר ה', אמרו חכמים כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני וכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וענין זה מפורש הוא בתורה הרי הוא אומר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ועבדת את אויביך, ואומר למען עונתך להטיבך באחריתך.

Too see the Rambam's letter [click here](#)

משנה מסכת כלים פרק יז משנה יג

כל שבים טהור חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה דברי ר"ע.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף כ עמוד ב

תנו רבנן: שלש קולות הולכין מסוף העולם ועד סופו, ואלו הן וכו' וקול המונה של חמי.

השיעור הזה, ואני בורח מבני אדם, מתייחד ומתבודד במקום שלא ירגישו בו, ואני פעם נסמך לכותל ופעם כותב, ואני שוכב לרוב חולשת הגוף כי הלשו כחות הגוף מחובר אל הזקנה אני. ואמנם מה שזכרת מענין בואך אצלי, בוא ברוך ה' ומבורך שבבאים, ואני שש ונעלו ושמת בזה, וחפץ ונכסף ומשתוקק לחברתך, ותאב ומתאוה לראות פניך הנעימים יותר משמתך בי, ואף על פי שיקשה עלי רכבך סכנת הים. ואמנם אודיעך ואיעצך שלא תסתכן על עצמך, כי לא יגיעך מבואך אלי זולת ראות פני ומה שתגיעך ממני כפי יכלתי. אמנם תועלת חכמה מן החכמות או להתייחד ולהתבודד עמי אפילו שעה אחת ביום או בלילה אל תוחיל בזה כלל, כי תוכן ענייני כמו שאספר לך. אני שוכן במצרים והמלך שוכן באל קאיר"א, ובין שני המקומות שני תחומי שבת, ולי על המלך מנהג כבד מאד אי אפשר לי מבלתי ראותו בכל יום בתחלת היום, אמנם כשימצאהו חולשה או יחלה א' מבניו או אחת מפלגשיו לא אסור מאל קאיר"א ואני רוב היום בבית המלך. ואי אפשר לי גם כן מפקיד אחד או שני פקידים יחלו ואני צריך להתעסק ברפואתם, כללו של דבר כל יום ויום אני עולה לאל קאיר"א בהשכמה, וכשלא יהיה שם שום מכשול ולא יתחדש שם שום חידוש אשוב למצרים אחר חצי היום, על כל פנים לא אגיע קודם, ואני מתרעב, ואמצא האכסדראות כלם מלאות בני אדם גוים ויהודים בהם, חשוב ובלתי חשוב, ושופטים ושוטרים ואוהבים ושונאים ערב רב ידעו את עת שובי, ארד מעל הבהמה וארחץ ידי ואצא אליהם לפייסם ולרצות ולחלות פניהם כדי למחול על כבודם להמתין אותי עד כדי שאוכל אכילת עראי והיא מעת לעת ואצא לרפאותם ולכתוב להם פתקות ונוסחאות רפואות חלייהם, לא יסור הנכנס והיוצא עד הלילה, ולפעמים באמונת התורה עד סוף שתי שעות מן הלילה או יותר אספר להם ואצום ואדבר עמהם, ואני שוכב פרקדן מרוב העיפות, ויכנס הלילה ואני בתכלית החולשה לא אוכל לדבר. סוף דבר לא יוכל אחד מישראל לדבר לי או להתחבר ולהתבודד עמי זולת יום השבת, אז יבואו כל הקהל או רובם אחר התפלה, אנהיג הצבור במה שיעשה כל ימי השבוע, ויקראו קריאה חלושה עד הצהרים וילכו לדרכם וישובו קצתם ויקראו שנית אחר תפלת המנחה עד עת תפלת מעריב, זה תוכן ענייני היום. ולא ספרתי לך אלא קצת מה שתראהו אם תבא בעזרת האל יתעלה. וכשתשלים לאחינו פירוש והעתק מה שהתחלת בו, שאחר שהתחלת במצוה תגמור אותה ¹⁰. ואחרי כן בא תבא ברנה על דרך הבקור לא לקבל תועלת הלמוד כי יצר זמני מאד ¹¹.

10 גם כאן נשמט קטע בדברי רבינו בהוצאת פאר הדור, ונדפס בהוצאת לפסיא, וזו הנוסחא שם: ותעתיק הוראת הנבוכים לאחינו ושמו הזכר גאות יותר ויהיה בערבי דליל אל חאורין כאשר ערבי של הוראת הנבוכים דלאלה אל חאורין והטבת לראות בכבודך לקראו בשם הצורה. ע"כ. 11 המוציא לאור ספר פאר הדור כתב כאן: ומכאן ואילך כתב לו בלשון ערבי כל מה שייעד להודיעו תשובות על שאלותיו וביאור כל הדברים המסופקים ששאל ממנו וצוה לו לחזק בדק ההעתיקה ולהגיה הספר, ואחר כך הודיעו כל הספרים שיתעסק בהם בלמוד החכמות והזהירו מספרים שלא יפסיד זמנו בהם ולא יתעסק

יקראום פילוסופים גופים אלוהיים. וכן יאמרו על הגלגל הגוף האלהי, וענינו שהוא גוף אשר יורנו מציאות האלוה לפי דעתם. ואנחנו ספרנו תורף דבריהם על סדורם. וסוד דבריהם הוא כי הם לפי דעתם אצלם כל כך זה בשאר הגופות אע"פ שיראו המינים כולם ירדפו זה היחס. וכבר ידעת מה שבארנו בפסוק ה' למבול ישב. הנה זה הוא לא בידי להשיבך כפי השעה, ואתה ידעת כי אין משפט מי שישב במהירות כמשפט מי שיחשוב בענין החבור. ואם תמצא אתה העתקות אחרות שתהינה טובות מאלו אל תסכים על אלו ההעתיקות, והעיקר הוא מעצמו למי שתעתיקו ללשונו. ע"כ.

יו. מי שנרדם לאונסו חוץ לסוכה, אין צריכים להקיצו לא, הואיל והישן פטור מן המצוות לב¹⁰⁹. ומטעם זה נראה שמותר - מעיקר הדין - להוציא אדם בשעת שינתו

דבר הלכה

השינה" וכו', לא משמע הכי, אף שהוא עלמנו
הציא להלכה (סי' תרל"ט שעה"ג סקל"ג) את
דעת החיי אדם שמחייב לזרז צרכה לישב
צסוכה גם על ישיבת קציע אף אם אינו אוכל,
ול"ע¹¹⁰.
לא. ודלא כמ"ש צנן איש חי שנה א' פרשת

האזינו הל' ח' דחייצין להעיר את הישן חוץ
לסוכה¹¹¹.

לב. שהרי לא אסרה תורה את הישיבה חוץ
לסוכה, אלא רק צייתה שכל ישיבה

קצועה - וצכללה שינה - תהא צסוכה, וכיון
דצשעת שינתו תשיב האדם כמו שוטה

ארחות הלכה

109. פסקים והערות שבסו"ט הסוכה, אות כ"ז. ומ"מ הוסיף רבנו דבלייל יו"ט ראשון של סוכות אם
נרדם קודם הסעודה ודאי מצוה להקיצו כדי שיאכל בזית פת בסוכה ולא יפסיד המצוה, וה"ז דומה
להמבואר בסי' ס"ג ס"ה דאם היה ישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון והיינו
מפני שאם לא יקיצוהו יפסיד המצוה. עכ"ד [וע"ע במקור חיים סי' ס"ג שם דפירש דישן היינו
מתנמנם, וכן פירש"י בברכות י"ג ע"ב]. 110. שם. 111. שם (ברם עיין בבן איש חי דמיירי
במתנמנם, וז"ל: "אם רואה חברו מתנמנם בעת קריאת ס"ת וכיוצא צריך לעורר אותו" והמתנמנם
לכאו' ודאי חייב בסוכה דעדיין לאו כשוטה הוא. ואולי לא ראה רבנו הדברים בספרו). ונשאל
רבנו כמה פעמים מדברי הראשונים לענין מי שירד לביתו לישן מפני הגשמים דמעיקר הדין היו
חייבים להקיצו כשפסקו הגשמים, וכן דעת הר"ן להלכה והביאוהו הב"י בסי' תרל"ט והמ"מ פ"ז
מסוכה ה"י - ומה דקיי"ל בסי' הנ"ל דא"צ להקיצו היינו רק משום טרחא או משום דהתחיל בהיתר
עיין ב"י שם - והשיב דפשוט דלא דמי. ואולי כוונתו דשאני התם שהוא נשכב מרצונו ומדעתו חוץ
לסוכה ולכן נהי דהשתא מותר בכך מפני הגשמים מ"מ כיון דסו"ט זמן החיוב אתי ממילא לכשיפסקו
הגשמים לא חשיב כשכב בהיתר גמור ולכן יש סברא לחייב להקיצו, דהכל מתייחס לתחלת השכיבה
שהיתה בידיעה גמורה שהוא מחוץ לסוכה. וכע"ז מבואר בשו"ת מהרי"ל דיסקין בקו"א אות צ"ז
וז"ל: עיין תו"ט פ"ק דסוכה [מ"ז] ובלבד שלא יישן תחתיו, ותירוצו דחוק וכו'. ויותר נראה דקמ"ל
דסמוך לנסר שרי לישן ולא חיישינן שמא יתהפך כדחיישינן גבי תפלין בצדו, והטעם דמה שעושה
בעת שהוא ישן לית בי' משום חוץ לסוכה, ואף דלחר מ"ד חייש בשינת ארעי חוץ לסוכה משום
שמא ירדם, שאני התם, כיון דכל עיקר ההיתר מעיקרא הי' רק משום ארעי וא"כ כשירדם חיובא
הוא להקיצו ולא משגחינן על מה שמצטער ביקיצה זו דהא לא בא כלל לישן זמן מה, משא"כ
בנסר זה כשיתהפך בשינתו תחת הנסר אין חובה כלל להקיצו דמצטער הוא א"כ ממילא גם הוא
מעיקרא יכול הוא לישן סמוך לנסר ואין לו לחוש לגפשו לאיסור כלל. דו"ק. עכ"ל. והעירו לפני
רבנו ממש"כ בס' מהרי"ל דיסקין עה"ת פ' אמור דהישן מערב החג חוץ לסוכה צריכין להקיצו
כשקדש היום, עיי"ש, אך לא הדר בי' מדבריו. ובאמת דברי מהר"ל דסותרים לכאו' זה את זה,
ולכן נראה דשאני התם דזמן החיוב אתי ולכן לא חשיב שנשכב לישן בהיתר גמור, וכ"כ
במקראי קדש סוכה סי' ל"ד דבגד"ד שנרדם לאונסו (וכן בישן בתוך הסוכה ובא אחר להוציאו) אין
בכך כלום. וכ"מ קצת מדברי המ"ב סי' תרל"ט סקי"א לענין הנרדם לאונסו חוץ לסוכה שכתב רק
דלכשיקיץ משנתו ילך לסוכה ולא הזכיר החיוב להקיצו.

מצטר

יח. המצטר לך בסוכתו צער כזה שהיה יוצא מחמתו מביתו הקבוע לבית אחר,

דבר הלכה

זדעת התרוה"ד כדאמרן, דמלטער מסוג זה, שלטרו נוצע ממה שהסוכה היא דירת עראי ולא קבע ואינה חלא ז' על ז' בגובה י', אין זה בכלל מלטער הפטור מן הסוכה, דכיון שאמרה תורה לא מדירת קבע ושז דדירת עראי כמו שדרשו בגמ' (סוכה כ"ח ע"ז), והרי זו דרכה של ישיבת עראי שמלטער זה עקב נפיפות הדיוק, ח"כ זהו לזון התורה והו"ל כאלו אמרה בפירוש לישז זה חע"פ שמלטער ככך¹¹⁷ (ואף דודאי סגי בלא"ה כגון בסוכה מרווחת מ"מ סו"ס קרי לה

ציטלו ממנוה. ונ"ע¹¹⁶. לך. ונראה שדין מלטער היינו דוקא כשהלער הוא מחמת דצר נדדי, חבל כל שהלער הוא מחמת עראיות הסוכה אינו נפטר בכך מלישז זה. וזוה מצואריס דברי התרוה"ד (סי' נ"ז) שהביא הרמ"א (סי' תר"מ ס"ד) שמי שאינו יכול לישן בסוכה מפני שמחמת קוטנה צר לו צפיפוף ידיו ורגליו, לא מיקרי מלטער וחייב לישן שם, ותמה עליו החכ"ל (סי' נ"ד, הביאו השערי משנה שם סק"ג) דהחוש מוכיח שאין לך מלטער גדול מזה עיי"ש, אולם נראה

ארחות הלכה

116. פסקים והערות שם. ובע"פ הורה כמאז זמן הדין מותר להוציא את הישן מן הסוכה בשעת הדחק כשאר מקום אחר, אבל אם אין צורך גדול ביותר פשוט שאין לעשות כן כלל. גם הוסיף פעם לשואל דיש לחוש דכשיתעורר משינתו ימשיך לשכב וירדם שנית, כדרך שמצוי לפעמים בבני אדם, ונמצא שהמוציאו הכשילו בשינה חוץ לסוכה, וכדי לצאת מחשש זה יצטרך להחזירו לסוכתו טרם שיקיץ (או יעמוד עליו לשמרו), ולכן פשוט דלכתחילה אין לנהוג בהיתר זה. ועיין עוד הרחבת דברים בהליכות שלמה תפלה, מלואים סי' י"ב. וראה בקובץ בית אהרן וישראל גליון צ"ט וק"ג שהרחיבו במו"מ מקיף בדברי רבנו. 117. וזוה ביאר רבנו דברי הבגדי ישע והמאמר מרדכי (הביאם המ"ב סי' תרל"ט סק"מ) שנסתפקו לומר דבעלה לביתו בלילה מפני הגשמים אף אם עדיין לא שכב אין מטריחין אותו לשוב לסוכה אם כבר פסקו הגשמים, עיי"ש, ולכאורה צ"ע הרי בכה"ג בכל אדם שסוכתו קטנה ודאי מחויב בכל לילה לטרוח ולהוריד המצעות, ומאי שנא הכא דנפטרנו מטורח זה, אולם להנ"ל נראה, דלענין החובה להעמיד דירת ארעי כשרה לכל ימי החג אין מקום לפטור מחמת צער וטורח, דבהכי חייב רחמנא, משא"כ בזה שתיקן סוכתו כהוגן אלא שיצא הימנה מפני הגשמים, דשרי משום דתשבו כעין תדורו וגם בביתו הי' יוצא למקום אחר משום כך, תו לא מטריחין לי' לשוב עוד פעם לסוכתו, דגם בביתו אין דרכו של אדם לצאת יצוא ושוב מחדר לחדר, ולכן נסתפקו לומר דפטור מלשוב לסוכתו. כתבי תלמידים. ובנשמת אברהם ח"א עמ' שכ"ג העיר רבנו על מש"כ הפוסקים בשם הלבוש (עיין בה"ל שם ד"ה מפני הרוח) דבימות הקור אם טורח לו להרבות כרים וכסתות פטור משינה בסוכה, וז"ל צ"ע הרי הכנסת מטה והוצאתה היא טורח יותר גדול כשאי אפשר להשאיר בסוכה את המטה גם ביום, עכ"ל. אך יתכן שלדברי רבנו כאן נחא, דהכנסת המטה היא מעצם העמדת הסוכה וזוה לא פטרינן משום טורח, משא"כ ריבוי כרים וכסתות דהוי רק טצדקי שיוכל להשאר בסוכה. ויצוין שרגיל היה רבנו לומר בחג הסוכות, שממצוה זו של הדיוורין בסוכה במשך ז' הימים יש לאדם לקחת מוסר ולהתבונן שגם דירה פשוטה וקטנה כזו יש בה כדי צרכו של אדם,